

Kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland och åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Borås, för hanteringen av pengar som först togs i beslag och sedan i förvar m.m.

Beslutet i korthet: I en utredning om narkotikabrott togs kontanta medel motsvarande cirka 50 000 kr i beslag vid en husrannsakan. Det beslutades senare att pengarna i stället skulle tas i förvar. Åtal väcktes och samtidigt framställdes ett yrkande om värdeförverkande om 150 000 kr samt ett yrkande om kvarstad. Tingsrätten biföll yrkandena. De förvarstagna pengarna kom sedan inte att avräknas på skulden till staten.

– Jag konstaterar i beslutet att hanteringen av pengarna vid polisens beslagsenhet var bristfällig. Pengar sattes inte in på räntebärande konto utan glömdes i stället bort under lång tid i ett kassaskåp. När de sedan väl sattes in på konto så skedde det på ett konto där medlen gottskrivs statsbudgeten. Polisen missuppfattade också innebörden av åklagarens beslut om förvar, vilket borde ha dokumenterats på ett mer fullständigt sätt. Vidare konstateras i beslutet att det ankommer på åklagaren att ansöka om verkställighet av kvarstadsbeslut, vilket inte skedde i fallet. Detta fick till följd att Kronofogdemyndigheten inte kände till att det fanns pengar i förvar. Jag riktar därför kritik mot såväl polisen som inblandade åklagare.

Anmälan

AA framförde i en anmälan klagomål mot bl.a. Polismyndigheten i Västra Götaland (polisområde Älvsborg, polisenhet Borås) och åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Borås. Han ifrågasatte hanteringen av ett beslag av kontanta medel om drygt 50 000 kr som gjordes i samband med att han greps för narkotikabrott. I den efterföljande domen blev han även ”dömd till 150 000 :- i så kallad kvarstad av domstolen, vilket har gått direkt till Kronofogden” utan att han fick en chans att betala skulden. Enligt AA borde i vart fall de 50 000 kr ha ”dragits ifrån kvarstaden”.

Utredning

Handlingar begärdes in från polismyndigheten och åklagarkammaren, Borås tingsrätt och Kronofogdemyndigheten. Muntliga upplysningar inhämtades från bl.a. BB och CC, föreståndare respektive handläggare vid polismyndighetens beslagsenhet, kronokommissarien DD, kammar-åklagaren EE och vice chefsåklagaren FF.

Av utredningen framgick följande.

Under en förundersökning mot AA angående bl.a. narkotikabrott genomfördes den 9 maj 2006 en husrannsakan i hans bostad, varvid bl.a. 42 800 kr och 100 euro i kontanter togs i beslag (beslagspunkt 35). Den 6 juli 2006 beslutade kammaråklagaren GG att häva beslaget av kontanterna och att pengarna i stället skulle tas i förvar. Samma dag väckte hon åtal mot AA för bl.a. grovt narkotikabrott. Hon yrkade också bl.a. att tingsrätten så som värde och vinning av överlåten narkotika skulle förverka 150 000 kr samt förordna om kvarstad på så mycket av AA:s egendom att nämnda fordran kunde antas bli täckt vid utmätning. I stämmingsansökan upplystes särskilt att de i beslag tagna kontanterna, i avvaktan på tingsrättens beslut om kvarstad, hade tagits i förvar. Vid tiden för huvudförhandling i målet var GG inte tillgänglig och talan fördes i stället av kammaråklagaren EE.

I dom den 18 juli 2006 biföll tingsrätten åtalet och de särskilda yrkandena. AA ålades alltså att såsom förverkat värde av överlåten narkotika utge 150 000 kr och kvarstad förordnades på så mycket av hans egendom att den fordran kunde antas bli täckt vid utmätning. AA avgav nöjdförklaring och domen vann därigenom laga kraft mot honom.

BB uppgav om handläggningen vid beslagsenheten bl.a. följande. Vid beslag av kontanta medel tillfrågas i normala fall utredningsmannen om pengarna ska sättas in på ett konto. Inledningsvis brukar dock pengarna läggas i ett kassaskåp för det fall beslut om återlämnade skulle fattas direkt. Om pengarna ska sättas in på ett konto öppnas ett särskilt sådant för beslaget. – I det nu aktuella fallet fanns en notering i beslagsregistret den 23 maj 2006: ”Sätt inte in kontanter enligt HH, nark.avd”. När åklagaren sedan hävde beslaget den 6 juli 2006 och beslutade att pengarna i stället skulle tas i förvar vidtogs inte någon särskild åtgärd. Åklagarens beslut uppfattades som att pengarna hade tagits i förvar enligt stöldgodslagen. Om man hade känt till det rätta förhållandet skulle pengarna ha bevakats på ett annat sätt. Pengarna låg nu kvar i kassaskåpet till den 21 februari 2007, då de sattes in på ett konto som enligt uppgift gottskrivs statsbudgeten.

Av DD:s upplysningar jämte handlingar infordrade från Kronofogdemyndigheten framkom i huvudsak följande. Vid myndigheten fanns anhängiggjort ett ärende om verkställighet av särskild rättsverkan, dvs. den ovan nämnda skulden om 150 000 kr. Ärendet hade skickats elektroniskt dit från Domstolsverket via Rikspolisstyrelsen. Tingsrättens dom hade alltså inte kommit in fysiskt till myndigheten. Det hade inte heller till Kronofogdemyndigheten kommit in någon ansökan om verkställighet av kvarstad. Sådana ansökningar brukar göras av åklagare på en särskild blankett. Det var därför inte känt vid myndigheten att det fanns pengar i förvar. Indrivningen avbröts i januari 2007 då ytterligare indrivningsåtgärder framstod som meningslösa.

EE uppgav i korthet följande. Han var vid den tidpunkten inte van vid yrkanden om särskild rättsverkan och kvarstad och kände därför inte till om det var åklagarens eller domstolens uppgift att ombesörja verkställigheten i dessa delar. Han

diskuterade saken med sin chef men kommer inte ihåg vad som blev resultatet av diskussionerna. Han kontaktade dock inte Kronofogdemyndigheten eller vidtog någon annan åtgärd beträffande verkställigheten av kvarstadsbeslutet.

FF uppgav att han kommer ihåg att han diskuterade den aktuella saken med EE men inte exakt vad som sades. Han känner till att det är åklagaren som ska begära verkställighet avseende kvarstad till säkrande av ersättningar till det allmänna.

Ärendet remitterades till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggningen av de i förvar tagna pengarna samt till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över handläggning av beslaget av pengarna och den efterföljande hanteringen av dessa. Polismyndigheten skulle också särskilt ange anledningen till att pengarna kom att förvaras i kassaskåp fram till i februari 2007 och till att pengarna då sattes in på det aktuella kontot.

Polismyndigheten (länspolismästaren JJ) kom in med ett remissvar, till vilket bl.a. hade fogats upplysningar från BB

BB uppgav följande.

Första felet i ärendet begicks när pengarna inte sattes in på ett räntebärande konto omedelbart vid beslaget. Eftersom många beslag hävs inom 48 timmar brukar man fråga förhållsledaren vad som kommer att ske med beslaget, innan pengarna sätts in på bank. Man sparar rätt mycket tid på det sättet genom att undvika onödiga bankbesök. Efter vad som nu har hänt har rutinerna ändrats och beslagtagna pengar sätts in på konto i bank utan någon fördröjning. Härom dagen gick han till banken med 150 kronor.

Andra felet är att åklagaren borde ha förtydligat sitt beslut om förvar. Hade det stått klart att förvarstagandet hade skett enligt 26 kap. 3 § rättegångsbalken hade beslagsenheten rätt ut saken och satt in pengarna på ett räntebärande konto i bank.

Tredje felet är att domen inte anger vad som ska ske med beslagspunkt 35. Endast övriga beslagspunkter är uppräknade. Detta gör domen svårsläst. Det är ytterst svårt för en handläggare att förstå vad som skall ske med de förvarstagna pengarna. Det är inte säkert att ens BB hade klarat ut detta. Hade han fått frågan hade han sannolikt tvingats vända sig till dåvarande polismästaren KK – numera pensionerad – för att få klarhet.

Fjärde felet är att någon vid beslagsenheten sannolikt hittade pengarna i kassafacket i samband med handläggningen av ett annat ärende. Det är oklart vem det var. Den som hittade pengarna har uppenbarligen inte kunnat läsa ut vare sig ur beslagsliggaren eller domen vad som skulle ske med pengarna. Kvar återstod endast att sätta in pengarna på ett konto tillhörande statsverket. De kunde i vart fall inte ligga kvar i kassaskåpet.

Polismyndigheten anförde bl.a. följande.

Rättslig reglering m.m.

Bestämmelser om förfarande med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar finns i FAP 102-2. Särskilda bestämmelser om pengar finns i 7 kap. 2 §. Där sägs att pengar som t.ex. har tagits i beslag skall sättas in på räntebärande konto i bank utan dröjsmål.

Polismyndigheten i Västra Götaland saknar tjänsteföreskrift när det gäller den aktuella hanteringen.

Bedömning

Som framgår av den angivna föreskriften skall pengar som tas i beslag utan dröjsmål sättas in på ett räntebärande konto i bank. Detta har inte skett i det aktuella ärendet, vilket bl.a. inneburit att pengarna glömts bort i ett kassaskåp. Till följd av den här händelsen har rutinerna i Borås ändrats och pengar sätts utan dröjsmål in på ett bankkonto.

Uppenbarligen har personalen vid beslagsenheten inte förstått åklagarens beslut som innebar att de beslagtagna pengarna i stället skulle tas i förvar jämlikt 26 kap. 3 § rättegångsbalken. Åklagaren synes inte heller ha begärt verkställighet av tingsrättens beslut om kvarstad på så mycket av AA:s egendom att statens fordran om 150 000 kr kunde antas bli täckt vid en utmätning. Om de normala rutinerna därvidlag följts torde pengarna i kassaskåpet ha upptäckts och kunnat beläggas med kvarstad av kronofogdemyndigheten.

Personalen som sedan fann pengarna i kassaskåpet förstod inte vad åklagaren och domstolen avsåg i sina beslut när det gällde pengarna. I det läget borde personalen vänt sig till någon kunnig person vid myndigheten eller utanför för att få ett klarläggande besked. Pengarna sattes i stället in på ett konto där medlen gottskrivs statsbudgeten.

Polismyndigheten kommer att ombesörja att pengarna efter AA tillstyrkan överförs till kronofogdemyndigheten som avbetalning på hans skuld avseende särskild rättsverkan. På så sätt uppnås samma resultat som om ärendet från början hanterats rätt av polismyndigheten och åklagaren.

Rikspolisstyrelsen har nyligen inspekterat myndighetens beslagshantering i några avseenden. Efter de påpekanden som kommit myndigheten till del under hand har en arbetsgrupp bildats som bl.a. skall arbeta med en tjänsteföreskrift rörande beslagshanteringen. En förhoppning är att en tjänsteföreskrift jämte utbildningsinsatser skall bidra till att liknande händelser inte inträffar i framtiden. Polismyndigheten vill dock beklaga det obehag denna felaktiga hantering inneburit för AA.

Åklagarmyndigheten (dåvarande vice riksåklagaren LL) kom in med ett remissvar, till vilket bl.a. upplysningar från dåvarande chefsåklagaren MM var fogade.

MM uppgav bl.a. följande.

EE har uppgett i samtal med mig att han beträffande de i förvar tagna pengarna utgått från att domen i sin helhet skulle expedieras till Kronofogde-myndigheten på grund av beslut om värdeförverkande och kvarstad och att KFM då skulle uppmärksammas på att det fanns pengar i förvar. Han utgick också ifrån att polisen skulle bevaka att de i förvar tagna pengarna verkligen togs i anspråk av Kronofogdemyndigheten.

Åklagarmyndigheten gjorde, efter att ha redogjort för bl.a. den rättsliga regleringen, följande bedömning.

Vid husrannsakan hos AA – såsom misstänkt för narkotikabrott – den 9 maj 2006 beslagtogs 42 800 kronor i svensk valuta samt 100 euro (beslagsprotokoll BOR 606-06 p 35). Inledningsvis beslagtogs pengarna för att dessa skulle undersökas och även för att det eventuellt skulle kunna bli fråga om att framställa ett förverkande-yrkande avseende de beslagtagna kontanterna.

Inför åtalsbeslutet ansåg den åklagare som var förundersökningsledare att det inte längre fanns skäl att ha pengarna i beslag. Eftersom hon hade för avsikt att framställa ett yrkande om förverkande av värdet och vinningen av överlåten narkotika (hädanefter värdeförverkande) samt kvarstad hävde hon den 6 juli 2006 beslaget av pengarna och fattade samtidigt beslut om att dessa skulle tas i förvar.

I stämningsansökan yrkade åklagaren att tingsrätten dels skulle förverka skäliga 150 000 kronor såsom värde och vinning av överlåten narkotika, dels förordna om

kvarstad på så mycket av AA:s egendom att fordran avseende yrkandet om värdeförverkande kunde antas bli täckt vid utmätning. Vidare antecknades i stämningsansökan att de nu aktuella pengarna tagits i förvar med stöd av 26 kap. 3 § RB.

Det finns i lag inte några formella krav på ett beslut om förvar. I doktrin har anförts att som grundläggande krav som kan ställas på ett sådant beslut är att det ska framgå vem som har fattat beslutet, när detta skedde, vilket brott som beslutet grundades på, mot vem åtgärden riktades samt vilken egendom som tagits i förvar (Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas? s. 339). JO har även uttalat att det av beslutet även bör framgå för vilken fordran egendomen har tagits i förvar (JO 1997/98 s. 72 f.).

Som nämnts saknas det bestämmelser i lag om hur beslut om förvar ska utformas. Riksåklagarens föreskrifter (ÅFS 2005:30) om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel gäller dock även sådana beslut. Utöver vad som följer av dessa föreskrifter bör beslut om förvar enligt rättegångsbalken innehålla de uppgifter som angetts i doktrinen. Enligt min uppfattning bör också grunden för åtgärden anges. Därmed bör det av beslutet framgå att egendomen tas i förvar inför ett beslut om kvarstad och vilken betalningsskyldighet som åtgärden avser att säkra.

I det aktuella ärendet har åklagaren i allt väsentligt gjort vad som ankommit på henne. Åklagaren dokumenterade sitt förvarsbeslut på åklagarens exemplar av beslagsprotokollet. Av beslutet på beslagsprotokollet framgår inte grunden för åtgärden. Denna framgår dock av stämningsansökan. Beslutet om förvar expedieras samma dag till beslagsavdelningen i Borås. Åklagaren har även kontaktat den ansvarige utredningsmannen hos polisen och underrättat denne om att hon beslutat att ta pengarna i förvar i syfte att säkerställa betalning av det yrkade värdeförverkandet. Åklagaren har även skickat en kopia av stämningsansökan till utredningsmannen, vilket inte framgår av diariet. Om åklagarens avsikt var att på detta sätt sörja för att informationen nådde beslagsavdelningen borde hon ha gjort detta tydligt för utredningsmannen samt dokumenterat åtgärden.

Eftersom åklagaren som var förundersökningsledare gått på semester när huvudförhandling skulle hållas i målet utförde en annan åklagare talan vid tingsrätten. Tingsrätten biföll åklagarens yrkande om värdeförverkande och kvarstad. Vid beslut om kvarstad ska domstolen som regel inte ange vilken egendom som ska beläggas med kvarstad. I den aktuella domen meddelade rätten inte heller några föreskrifter rörande verkställandet av kvarstaden med stöd av 26 kap. 8 § RB. Domen innehåller därtill inte något uttalande om de förvarstagna pengarna. Genom rättsens beslut om kvarstad får dock tingsrätten, enligt 26 kap. 4 § sista stycket RB, anses ha beslutat rörande den egendom som tidigare tagits i förvar av åklagaren. Beslutet har inneburit att egendom ska kvarbli i polisens vård till dess verkställighet har skett. Enligt min mening hade det varit lämpligt att rätten i sitt domslut uppmärksammat att egendom tagits i förvar.

Ett beslut om kvarstad verkställs av Kronofogdemyndigheten. Det finns ingen angiven tidsfrist för när ett kvarstadsbeslut ska befordras till verkställighet. Det bör dock naturligtvis ske snarast möjligt. Det är särskilt viktigt att kvarstadsbeslutet verkställs omedelbart om egendom har tagits i förvar (Lindberg, a.a. s. 357 och JO 1963 s. 112 f.).

Kronofogdemyndigheten avgör självständigt vilken egendom som ska tas i anspråk för att verkställa kvarstaden. Kronofogdemyndigheten är alltså inte skyldig att använda förvarstagen egendom för verkställigheten. Om den egendom som har tagits i förvar inte tas i anspråk vid verkställigheten av kvarstaden ska den återställas. Hur återställande ska gå till är inte reglerat (Lindberg, a.a. s. 356).

I aktuellt fall har Kronofogdemyndigheten inte haft kännedom om att tingsrätten fattat beslut om kvarstad utöver den elektroniska avisering som skett från Rikspolisstyrelsen. Kronofogdemyndigheten har inte heller haft kännedom om att pengar funnits i förvar. Fråga är då vem som skulle ha ansökt om verkställighet.

Det är inte reglerat vem som ska befordra ett beslut eller en dom med beslut om kvarstad till verkställighet. De principer som anses gälla är att åklagaren ska ansöka

om verkställighet om det är fråga om ersättning till det allmänna, målsäganden ska ansöka om verkställighet för egen räkning samt domstolen ska överlämna saken för verkställighet om den på eget initiativ har beslutat om kvarstad. Att åklagaren anses ha detta ansvar rörande säkrande av ersättningar till det allmänna får anses ligga i åklagarens roll som företrädare för det allmänna och dess straffanspråk (Lindberg, a.a. s 356 f. och JO 1963 s. 112 f.). Genom att domen eller beslutet rörande kvarstad befordras för verkställighet uppmärksammas Kronofogdemyndigheten också på att egendom tagits i förvar.

Eftersom åklagaren som handla målet vid huvudförhandlingen inte var van vid värdeförverkande- och kvarstadsyrkanden rådgjorde han med en annan åklagare om hur han skulle förfara. Den handläggande åklagaren minns i dag inte vad som då sades. Samtalet föranledde dock honom inte att ta kontakt med Kronofogdemyndigheten eller vidta någon annan åtgärd i verkställighetsfrågan eftersom han utgick från att tingsrätten ombesörjde att domen översändes dit.

I enlighet med de principer som redogjorts för ovan borde åklagaren hos Kronofogdemyndigheten ha ansökt om verkställighet av beslutet eftersom det avsåg ersättning till det allmänna. Att åklagare bör förfara på detta sätt är dock inte reglerat. Åklagaren har försökt ta reda på vad som gällde på området genom att diskutera med en kollega, men har tydligtvis inte lyckats bringa klarhet i frågan. I sammanhanget kan noteras att arbetsbelastningen vid tillfället var hög vid kammaren på grund av rådande semestertid. Att åklagaren inte ansökte om verkställighet av kvarstadsbeslutet förefaller därför bero på ett missförstånd.

Kammarchefen har uppgett att det inte har funnits några rutiner vid kammaren rörande bevakning och underrättelse till Kronofogdemyndigheten beträffande förvar jämlikt 26 kap. 3 § RB. Det har inte heller varit allmänt känt bland åklagarna att tingsrättens skyldighet att skicka brottmålsdomar till Kronofogdemyndigheten endast rör mål med enskild person som målsäganden. Jag noterar med tillfredsställelse att en genomgång av rättsläget kommer att ske med all personal vid kammaren för att förhindra en upprepning.

Avslutningsvis kan nämnas att Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten är i färd med att ge ut en handbok som bl.a. behandlar frågor kring förvar och kvarstad.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaren, varvid han kom in med en skrift, huvudsakligen fylld med ordet ”tack”.

Rättslig reglering

Förverkande m.m.

Förverkande är en särskild rättsverkan av brott och kan ske genom sakförverkande eller värdeförverkande. Medan innebörden av ett sakförverkande är att viss egendom förklaras förverkad och ägaren eller rättighetsinnehavaren förlorar sin rätt till den avser förverkandeförklaringen vid värdeförverkande i stället värdet av viss egendom eller vissa förtjänster. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den enskilde att betala ett angivet belopp (prop. 2007/08:68 s. 36).

De grundläggande reglerna om förverkande finns i 36 kap. brottsbalken. Av 36 kap. 1 § brottsbalken framgår att utbyte av brott enligt brottsbalken ska förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. När det, som i det aktuella fallet, är frågan om misstanke om narkotikabrott finns särskilda bestämmelser om förverkande i 6 § narkotikastrafflagen (1968:64). Av dessa bestämmelser följer att narkotika som varit föremål för brott enligt lagen ska förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller värdet av narkotikan eller utbyte av sådant brott.

För att säkerställa verkställigheten av ett meddelat eller kommande förverkande-beslut finns det möjligheter att använda vissa tvångsmedel. Vad gäller sakförverkande kan beslag tillgripas. För att säkerställa ett värdeförverkande kan i stället kvarstad och förvar komma i fråga.

Beslag

Föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning av brott eller vara avhänt någon genom brott eller förverkat på grund av brott, får tas i beslag (27 kap. 1 § rättegångsbalken, RB). Finns det inte längre skäl för ett beslag, ska det, enligt 27 kap. 8 § RB, omedelbart hävas.

Pengar kan tas i beslag exempelvis för spårsökning eller kontroll av sedelnummer. Det är då fråga om ett beslag som kan antas ha betydelse för utredning om brott. Vid utredning av narkotikabrott kan pengar behöva undersökas med avseende på bl.a. fingeravtryck och spår av narkotika (se vidare i. Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas, 2 uppl., s. 380 f).

Pengar kan däremot inte hållas kvar i beslag om det enda skälet är att säkerställa ett eventuellt kommande yrkande om värdeförverkande. När det i en utredning står klart att ytterligare undersökning av kontanterna inte ska ske måste åklagaren således ta ställning till om beslaget ska hävas eller om kontanterna ska tas i förvar.

Förvar och kvarstad

För att säkerställa statens krav på t.ex. förverkat utbyte av narkotikabrott enligt 6 § narkotikastrafflagen ska kvarstadsinstitutet användas. Bestämmelser om kvarstad i brottmål finns i 26 kap. RB.

För att beslut om kvarstad ska kunna fattas krävs att någon är skäligen misstänkt för brott, att den misstänkte kan antas komma att ådömas betalningsskyldighet gentemot det allmänna – t.ex. genom förverkande av narkotikas värde – och att det skäligen kan befaras att den misstänkte undandrar sig betalningsskyldigheten. Är dessa förutsättningar uppfyllda får kvarstad förordnas på så mycket av hans egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning (26 kap. 1 § första stycket). Beslut om kvarstad meddelas av rätten och en sådan fråga får tas upp på yrkande av bl.a. åklagaren (26 kap. 2 §).

Förvar är en interimistisk åtgärd i avvaktan på ett beslut om kvarstad. Enligt 26 kap. 3 § RB, i dess lydelse före den 1 juli 2008, får bl.a. åklagaren i avvaktan på rättens beslut om kvarstad ta lös egendom i förvar.

Bedömning

Inledning

I maj 2006 genomförde polisen en husrannsakan hos AA under en utredning om narkotikabrott. Vid tillslaget togs, förutom en stor mängd narkotika, kontanta medel motsvarande drygt 50 000 kr i beslag. Pengarna skulle inledningsvis undersökas och därefter kunde det eventuellt bli frågan om att framställa ett förverkandeyrkande beträffande dem. I början av juli 2006 hävde åklagaren

beslaget och pengarna togs i stället i förvar, eftersom åklagaren hade för avsikt att framställa ett yrkande om värdeförverkande.

Ett sådant yrkande framställdes också i samband med åtalet. I sin dom några veckor senare biföll tingsrätten åtalet för bl.a. narkotikabrott och ålade AA att såsom förverkat värde av överlåten narkotika utge 150 000 kr samt förordnade om kvarstad på så mycket av hans egendom att denna fordran kunde antas bli täckt vid utmätning.

Utredningen ger därefter vid handen att Kronofogdemyndigheten i januari 2007 fick avbryta indrivningen av AA:s skuld till staten eftersom denne saknade utmättningsbara tillgångar. Det var nämligen inte känt för myndigheten att det fanns pengar i förvar. Pengarna låg vid denna tidpunkt bortglömda i ett kassaskåp hos polisen och sattes först i februari 2007 in på ett konto, men då på ett konto där medlen gottskrivs statsbudgeten.

Det var alltså först sedan AA anmälde saken hit och handläggaren hos JO började undersöka vad som hade hänt med pengarna som de till sist kom till rätta. I remissvaret har polismyndigheten uppgett att den skulle ombesörja att pengarna överförs till Kronofogdemyndigheten som avbetalning på AA:s skuld.

Insättning av pengar på räntebärande konto och dokumentation

Föremål som tagits i beslag ska vårdas väl (27 kap. 10 § RB). Detsamma gäller sedan den 1 juli 2008 även föremål som tagits i förvar (26 kap. 3 a § RB). När det gäller pengar innebär vårdplikten att medlen ska göras räntebärande (prop. 2007/08:68 s. 107 och NJA 1965 s. 97 II).

Rikspolisstyrelsen har utfärdat föreskrifter och allmänna råd om förfarande med egendom som tagits i beslag, förverkats eller tagits i förvar (FAP 102-2). I lydelsen, som gällde vid den i ärendet aktuella tidpunkten (RPSFS 2000:56), skulle pengar i svensk valuta som t.ex. tagits i beslag efter fastställelse, om pengarna inte behövde företes som bevis i rättegång, utan dröjsmål överlämnas till den som ansvarade för beslagsläggaren. Pengarna skulle utan dröjsmål sättas in på ett räntebärande konto. Bland annat utländsk valuta skulle förvaras i bankfack eller liknande (se 7 kap. 1, 2 och 6 §§ i den dåvarande lydelsen). Liknande föreskrifter finns idag, numera får dock t.ex. belopp upp till högst ett tusen kronor förvaras på annat sätt (se 24, 25 och 29 §§, RPSFS 2009:12).

Skyldigheten att sätta in pengar på räntebärande konto gäller naturligtvis inte kontanter som tagits i beslag för teknisk undersökning och som kanske sedan också ska användas som bevis i en rättegång.

När åklagaren i början av juli 2006 hävde beslaget av pengarna och beslutade att de i stället skulle tas i förvar borde i vart fall kontanterna i svensk valuta ha satts in på ett räntebärande konto. Som framgår av utredningen rådde det emellertid tidigare en ordning vid beslagsenheten innebärande att pengar inte alltid omedelbart sattes in på konto, vilket möjligen kan ha bidragit till att de aktuella pengarna glömdes bort i kassaskåpet. Jag noterar att rutinerna vid beslagsenheten har ändrats.

En ytterligare bidragande orsak till att pengarna inte sattes in på konto kan också ha varit att personalen på beslagsenheten inte riktigt förstod åklagarens beslut om förvar. Åklagaren hade visserligen skickat en kopia av sitt beslut till beslagsenheten men grunden för åtgärden framgick inte av beslutet. Jag delar här Åklagarmyndighetens bedömning att grunden för åtgärden borde ha angetts (vad gäller kraven på dokumentation, se vidare t.ex. Gunnel Lindberg, a.a. s. 348 f., se även Förverkande och andra åtgärder mot ekonomiska fördelar av brott – En handbok, utgiven av Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten i februari 2008, uppdaterad i juli 2008, s. 34 och Riksåklagarens föreskrifter om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel, ÅFS 2005:30). – Numera finns i 26 kap. 3 b § RB bestämmelser om dokumentation av verkställighet av förvar (se prop. 2007/08:68 s. 107).

Eftersom grunden för beslutet inte framgick borde personalen på beslagsenheten ha vänt sig till åklagaren, eller i vart fall rådfrågat någon kunnig person vid myndigheten, för att få ett klarläggande besked om vilken sorts förvar det var frågan om. I stället gjorde de en egen felaktig tolkning och antog att pengarna hade tagits i förvar enligt stöldgodslagen. Det har upplysts att bevakningen av pengarna hade skett på ett annat sätt om man känt till det rätta förhållandet.

Åklagaren borde självfallet också ha sett till att relevant information om beslutet nådde beslagsenheten. Hon hade i och för sig kontaktat utredningsmannen och underrättat honom om sitt beslut samt skickat en kopia av stämningsansökan till honom av vilken grunden för förvarsbeslutet framgick. Denna information nådde emellertid uppenbarligen inte beslagsenheten. Jag delar därför Åklagarmyndighetens uppfattning att åklagaren, om hon avsåg att på det sättet se till att informationen om beslutet nådde beslagsenheten, också borde ha klargjort sin avsikt för utredningsmannen samt dokumenterat åtgärden.

När tingsrättens dom sedan kom in till polisens beslagsenhet i augusti 2006 vidtogs inte heller någon åtgärd med pengarna, till synes beroende på att dessa inte hade omnämnts i domslutet. Stämningsansökan var dock bilagd domen och av den framgick tydligt att pengarna hade tagits i förvar enligt 26 kap. 3 § RB. Det är vanligt förekommande att stämningsansökningar innehåller information om beslag och förvar som förekommit i ett ärende. Det är därför enligt min mening både rimligt och nödvändigt att personalen vid en beslagsenhet, särskilt om inte samtliga beslag i ärendet behandlas i domslutet, även tar del av stämningsansökan.

Polisen hade således i detta skede kunnat upptäcka det tidigare misstaget och omedelbart ha satt in pengarna på konto. Så skedde inte utan i stället kom pengarna att ligga kvar bortglömda i kassaskåpet. Jag instämmer i polismyndighetens förhoppning att förbättrade föreskrifter jämte utbildningsinsatser ska bidra till att liknande händelser inte inträffar i framtiden.

Begäran om verkställighet av ett beslut om kvarstad

Ett beslut om kvarstad ska verkställas omedelbart (30 kap. 12 § första stycket 3 RB). Verkställigheten utförs av Kronofogdemyndigheten.

I det nu aktuella ärendet har kommit fram att statens fordran – värdeförverkandet om 150 000 kr – blev restförd vid Kronofogdemyndigheten genom att uppgifter om saken skickades dit elektroniskt från Domstolsverket via Rikspolisstyrelsen. Enligt DD gjordes det emellertid inte någon skriftlig ansökan om verkställighet av kvarstadsbeslutet varför det inte blev känt för Kronofogdemyndigheten att det fanns pengar i förvar. Han har också uppgett att sådana ansökningar brukar göras av åklagare på en särskild blankett.

Som Åklagarmyndigheten anført är det inte reglerat vem som ska ansöka om att ett beslut eller dom med ett beslut om kvarstad verkställs. I praxis har det emellertid ansetts ligga i åklagarens roll, som företrädare för det allmänna och dess straffanspråk, att se till att beslut om kvarstad till säkrande av ersättningar till det allmänna – t.ex. beslut om värdeförverkande – befordras till verkställighet (se Lindberg, a.a., s. 363). Åklagaren ska även informera Kronofogdemyndigheten om egendom tagits i förvar (se ovan nämnda handbok s. 35 f.). – Jag anser även för min del att det är naturligt att denna uppgift vilar på åklagaren.

Som Åklagarmyndigheten konstaterat borde åklagaren således rätteligen ha ansökt om verkställighet av kvarstadsbeslutet hos Kronofogdemyndigheten. Om så hade skett hade Kronofogdemyndigheten uppmärksamats på att det fanns pengar i förvar. Slutligen noterar jag att saken har diskuterats vid kammaren för att förhindra en upprepning av det inträffande och att det numera, som framgått, finns en handbok som behandlar bl.a. dessa frågor.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att såväl polisens som åklagarnas handläggning av ärendet har varit behäftad med brister varför de följaktligen förtjänar kritik.

Vad som i övrigt kommit fram föranleder inte någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.